

MAGDALENA JETELOVÁ | PROMĚNY MÍSTA A PROSTORU

Výstava v Oblastní galerii Liberec, 17. 12. 2021 – 8. 5. 2022

TISKOVÁ ZPRÁVA | LIBEREC | 16. 12. 2021

**Ztráta známých perspektiv neustále otevírá nové.
Tento jednoduchý a zároveň jasný poznatek
je základním východiskem uměleckého modelu svobody,
s nímž Magdalena Jetelová pracuje.**

Thomas Elsen

Základem díla Magdaleny Jetelové je nové vnímání a artikulování vztahů sochařského a architektonického prostoru, předmětné a virtuální skutečnosti, zviditelnění abstraktních, geometricko-topologických vlastností časoprostoru.

„Nové propojení v časoprostoru minulosti se proměňuje každým okamžikem vibrace tónu v novou přítomnost,“ říká ředitel Oblastní galerie Liberec Pavel Hlubuček a pokračuje: *„Spojení tvorby Magdaleny Jetelové s tvorbou zcela nových hudebních kompozic varhanice Katty vytvoří prostřednictvím vibrací novou vizualitu a vzniká tak zcela nové smyslové vnímání každého přicházejícího člověka v prostoru historické architektury.“*

První a zcela výjimečnou příležitostí prožít toto performativní propojení hudby, technologie a uměleckého díla v prostoru galerie bude sama vernisáž. Bazénová hala Oblastní galerie Liberec se touto energií opět promění ve vibrující vodní hladinu.

Další výstavní sál je věnován dnes už ikonickému projektu pro pražské Jižní Město. Návrh pro prostor mezi stanicemi metra, který sochařka vytvořila v letech 1980–1983, se stal kritériem tohoto místa obklopeného paneláky. Do proluky mezi dvěma stanicemi metra navrhla podzemní zahradu, jejíž střechu tvořila parková zeleň s propojením sochařsky řešených vjezdů do podzemí.

Motivy proměny, neurčitelnosti hranic místa a prostoru, motivy světelných, zvukových a tvarových vibrací jsou odvážnými konfrontacemi a rezonancemi mezi přírodní skutečností, prostředím technické civilizace a abstrakcí.

„Její dílo však přesahuje nejen geografické hranice, ale i hranice uměleckých a technických disciplín,“ říká děkan Fakulty umění a architektury Osamu Okamura. *„Krajinu protíná svými laserovými paprsky stejně radikálně, jako ustavuje novou planetární osu spojující dvě protilehlá místa na planetě pomocí satelitů.“*

Magdalena Jetelová se touto výstavou vrací po půl století uměleckého působení a vystavování v nejprestižnějších světových uměleckých institucích do svého rodného kraje.

Význam výstavy dokládá jak její příprava, tak i program, který se uskuteční v době jejího konání. K dílu Magdaleny Jetelové soustředily pozornost a rozvíjejí spolupráci Oblastní galerie v Liberci a Fakulta umění a architektury technické univerzity v Liberci. Grant Technické agentury České republiky Topologie a poetika prostoru udělený Interdisciplinárnímu semináři topologických studií při Fakultě umění a architektury TUL a při Matematickofyzikální fakultě Univerzity Karlovy inicioval a podpořil přípravu výstavy. V průběhu konání výstavy bude uspořádáno mezinárodní kolokvium k převratnému významu umělecké tvorby Magdaleny Jetelové.

2

Výstava byla realizována díky finanční podpoře Ministerstva kultury.

Kontakt pro média:

Mgr. Dagmar Fialová | E: dagmar.fialova@ogl.cz | M: +420 724 412 271

Presskit s fotografiemi v tiskové kvalitě naleznete na <https://www.ogl.cz/aktuality>

MAGDALENA JETELOVÁ | PROMĚNY MÍSTA A PROSTORU

Oblastní galerie Liberec, Bazénová hala

17. prosince 2021 – 8. května 2022

Výstavu uspořádala Oblastní galerie Liberec ve spolupráci s Fakultou umění a architektury Technické univerzity v Liberci a Interdisciplinárním seminářem topologických studií poetiky umění, krajiny a architektury.

Koncept výstavy: Magdalena Jetelová

Kurátoři výstavy: Tomáš Vlček (TUL) a Johana Kabíčková (OGL).

Na přípravě výstavy se podíleli: ředitel oblastní galerie v Liberci Mgr. Pavel Hlubuček, MBA, kurátorka MA. Johana Kabíčková, Dr. Thomas Elsen, PhD., Zentrum für Gegenwartskunst, Augsburg, děkan Fakulty umění a architektury, Technické univerzity v Liberci Ing. arch. Osamu Okamura, studenti a vyučující Katedry umění, Mg.A. Richard Loskot, PhD., ing. arch. Ivo Louda, účastníci Interdisciplinárního semináře topologických studií poetiky umění, krajiny a architektury, při Fakultě umění a architektury v Liberci a při Matematicko-fyzikální fakultě University Karlovy v Praze pod vedením prof. RNDr. Jaroslava Nešetřila DrSc. a prof. PhDr. Tomáše Vlčka, CSc.

3

Výstavu realizovala díky finanční podpoře Ministerstva kultury Oblastní galerie Liberec a Fakulta umění a architektury Technické univerzity v Liberci v rámci projektu Topologie a poetika prostoru, TL0200057, řešeného se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu Éta.

MAGDALENA JETELOVÁ

* 1946

Sochařka, která v projektech a v instalacích významně zasáhla do vývoje umění konce 20. a prvních desetiletí 21. století novým zviditelněním události, místa, prostoru a času. Rozvíjí podněty landartu, konceptuálních tendencí pozdně moderního umění v souvislostech proměn uskutečňovaných v řadě oborů a přístupů tvůrčího poznání.

Výtvarné umění začala studovat na Střední odborné škole výtvarné Václava Hollara v Praze v letech 1961–1965. Od roku 1965 do roku 1971 studovala na Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Karla Hladíka a od roku 1970 také u docenta Jiřího Bradáčka. Z toho v letech 1967–1968 studovala na Accademia di Belle Arti di Brera u profesora Marina Mariniho v Miláně. Do roku 1985 působila v Československu.

V uměleckém životě země na sebe upoutala pozornost již v sedmdesátých letech velkými, monumentálně utvářenými dřevěnými plastikami na náměty věcí běžného života. V té době spolupracovala s teoretikem umění Jindřichem Chalupeckým. Od plastik druhé poloviny sedmdesátých let, představovaných dřevěnými objekty *Skříň I* (1977–78), *Prádlo* (1978), či *Stůl* (1979), její tvorba směřovala k cyklu „židlí“ a „schodů“. Na výstavě v Malostranských dvorcích roku 1981 představila jednu z prvních svých monumentálních židlí. Na skupinové výstavě nového umění uspořádané na chmelnici v Mutějovicích roku 1983 instalovala plastiku *Vymezování dokládající její sílící zájmy o prostor a vnímání místa*. Na význam vztahů, prostoru, tvaru, barvy a místa soustředila pozornost v temporální instalaci *Značení kouřem* uspořádané roku 1983 v Praze-Šárce. V roce 1982–1983 vytvořila architektonický projekt pro sídliště v Praze na Jižním Městě.

V roce 1985 emigrovala z Československa do Spolkové republiky Německo.

Zde pokračovala v tvůrčích intervencích světlem a také materiálem do míst vyžadujících novou pozornost. Slavnými se staly zejména instalace *Domestikace pyramidy* v Muzeu užitého umění ve Vídni, 1992–1994, laserové nápisy na Atlantický val z roku 1995 nebo projekt *Island* z roku 1992. Tato díla vznikala v době jejího profesorského působení na Státní umělecké akademii v Düsseldorfu, kde učila od roku 1990 do roku 2004, kdy přijala profesuru na Akademii výtvarných umění v Mnichově.

V posledních desetiletích se stále intenzivněji věnuje vztahům a napětím pevných a proměnlivých tvarů a situací, spojuje se s místy na zemi a ve vesmíru, se kterými navazuje spojení prostřednictvím nových médií a nových technologií.

Významnou událostí v díle Magdaleny Jetelové se stala instalace proměnlivého povrchu v Malé dvoraně Veletržního paláce Národní galerie v Praze uskutečněná roku 2017.

V posledních letech stále více pracuje s kontrasty a spojeními pevných a proměnlivých povrchů, s geometrickými a stochastickými útvary, s plochami se zrcadly, se zvuky a hudbou.

Tomáš Vlček

Curriculum Vitae

- 1946 Narozena v Semilech v Československu
- 1965–1967 Studium na Akademii výtvarných umění v Praze
- 1967–1968 Studium na Accademia di Brera v Miláně
- 1968–1971 Studium na Akademii výtvarných umění v Praze
- 1985 Stipendium města Mnichova
- 1986 Cena v soutěži Philip Morris Dimension V
- 1987 Stipendium Ifa
- 1988 Overbeckova Cena za umění, Lübeck
 Hostující profesorka na Akademii der Bildenden Künste, Mnichov
 Cena Glockengasse, Kolín nad Rýnem
- 1989 Profesorka na Sommerakademii, Salzburg
 Cena města Darmstadt za Umění
- 1990–2004 Profesorka na Staatliche Kunstakademii, Düsseldorf
- 1991 Cena Maxe Lützeho, Stuttgart
- 1992 Členka Akademie der Künste, Berlín
- 1993–1995 Konzultantka Rady Pražského hradu
- 1997 Cena Roberta Jacobsena, Nadace Muzea Würth

5

1999 Cena Jill Watsonové, Pittsburgh
2004–2011 Profesorka na Akademie der Bildenden Künste, Mnichov
2008 Hostující profesorka na Akademii výtvarných umění, Praha

Žije v Mnichově, Düsseldorfu a Praze.

Vybrané výstavy

Mnichov, Haus Der Kunst, Creacio Continua
Korea, Bienále v Gwangju, Domáci úkoly bytí
Japonsko, Echigo-Tsumari Art Triennale 2003
Prato, Centro per l`arte Contemporanea, 10 intensita in Europe
Berlín, Martin-Gropius-Bau, Riss im Raum
Firence, Galleria Degli Uffizi
Praha, Belveder, Island Project
Víděň, Mak, Domestizierung einer Pyramide
Halifax, The Henry Moore Sculpture Trust Studio
Paříž, Palais Luxembourg
Dublin, Irish Museum of Modern Art, Dědictví a Proměna
Antwerpy, Museum van Hedendaagse Kunst, Uit het Leven - in de Kunst
New York, The Museum of Modern Art, Project Room
Kassel, Dokumenta 8
Sydney, The Sixth Biennale of Sydney
Londýn, Riverside Studios Serpentine Gallery
Víděň, Museum des 20. Jahrhunderts, Kunst im Eigen-Sinn
Hamburg, Kunstverein, Biennale des Friedens
Londýn, Tate Gallery, Nové Umění

6

KATTA

Katta otevírá svou hudbou nové světy; ať už v kostele na tradičních chrámových varhanách, tak i mimo něj, na unikátním bílém nástroji, vytvořeném jí na míru. Její bílé varhany jsou elegantní a mimimalistické, přičemž Katta je nepřehlédnutelná: bosonohá varhanice, andělsky eterická i zemitě živelná. Její autorské skladby, ať už sólové či orchestrální stejně jako její sytý, vroucí hlas, přitahují pozornost. Svou interpretací si Katta získává posluchače mimo rámec tradiční klasické hudby. Její koncerty jsou nabitě energií a vzrušením. Před publikum předstupuje umělkyně, která je svá až do morku kostí.

Když na jaře 2016 vyšlo její průlomové album *Organ Works „Veni Sancte Spiritus“*, jako by se před námi otevřely dveře do hudby v srdci této umělkyně. Spolu se skladbami Bacha, Pärta či Messiaena nabízí toto album poprvé i její vlastní skladby, znějící jakoby ani nebyly z tohoto světa.

V roce 2018 Katta získala cenu klasické hudby „Classic Prague Awards“ za svůj autorský projekt *Vox Organi*.

Jako klasická varhanice a cembalistka na sebe Katta v mezinárodním měřítku upozornila při koncertech s orchestry jako *Anima Eterna* (s dirigentem Josem van Immerseelem), *Zurich Chamber Orchestra* (pod taktovkou Sira Rogera Norringtona) anebo s *Royal Flemish Philharmonic*, *Symfonickým orchestrem hl. města Praha FOK* či *Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu*. Vystoupila ovšem také na evropských multižánrových festivalech, například v rámci festivalu *Struny podzimu* (s americkým varhaníkem Cameronem Carpenterem).

Zdroj: <http://kattamusic.com/>

Thomas Elsen: Topologie umění.

Skica k Magdaléně Jetelové

**Text do připravovaného katalogu k výstavě © Thomas Elsen a Fakulta umění a architektury
Technické univerzity Liberec**

Ztráta známých perspektiv neustále otevírá nové. Tento jednoduchý a zároveň jasný poznatek je základním východiskem uměleckého modelu svobody, s nímž Magdalena Jetelová pracuje již několik desetiletí. Pokusit se ji žánrově vymezit jako sochařku, instalační umělkyni, fotografku, prostorovou umělkyni, konceptuální landartistku nebo multimediální umělkyni je totiž samo o sobě dost složité. V každém případě je však uměleckou svobodomyšlnou vědkyní, která si podle toho, jaká otázka vyžaduje jaké prostředky, vybírá média, prostředky a místa, s nimiž a na nichž operuje.

Vždy se zajímala o prostor jako teoretický konstrukt. Stejně jako i všechny jeho konkretizace, které zapříčinil sám člověk, lidé a konkretizace v dějinách, které byly také politicky relevantní. Tímto přístupem k základnímu uměleckému výzkumu, empirickému pozorování a vizuální velkoleposti se Jetelová stala jednou z výrazných evropských uměleckých osobností své generace. Se stálostí, důsledností a nejvyšší emocionální intenzitou znovu a znovu umělecky zpracovává přírodní a historické prostory. A to jako prostor, v němž se hromadí, rozvíjí a uskutečňuje moc. Pečlivě tyto prostory umělecky osvětlila a podivuhodně esteticky proměnila: V dočasných laboratořích, jejichž topologii zkoumá koncepčně i vizuálně, se autorka snaží, aby opakovaně přinášela nová, překvapivá rozšíření původně funkčních struktur. Ve Vídni, v dnešním MAKu, se svou *Domestication of a Pyramid*, postavenou v roce 1992 na nádvoří muzea se sloupovím, na dánském pobřeží Jutska, kde v *Atlantic Wall* 1995 promítla pomocí laserové projekce na zbytky atlantických valů z druhé světové války nápisy jako „*This Waiting before Infinite Oceanic Expanse*“. Nebo v roce 2008 v Augsburgu, v monumentální architektuře uprostřed bývalé přádelny bavlny v Centru současného umění H2, kterou v projektu *Abflug* proměnila v tančící kolos pomocí zmnožených, kmitajících zrcadlových fólií. Pomocí neviditelných detektorů pohybu a promítání na zrcadla se zde návštěvníci stávali součástí uměleckého experimentu zaměřeného na vjemy. Tento experiment dodnes rezonuje jak v samotném díle Jetelové, tak i v mnohých návštěvnících, kteří do prostoru vstoupili.

8

Zrcadlo a jeho obraz mají nyní svůj význam i v Liberci. Staré městské lázně, v nichž se odehrává současný projekt, jsou pro Magdalenu Jetelovou ideálním experimentálním polem. Budova, která byla zrenovována teprve před několika lety, je krásným architektonickým dílem dokončeným kolem roku 1905 jako Lázně císaře Františka Josefa I. a dnes v ní sídlí Oblastní galerie Liberec, muzeum současného evropského umění. Někdejší vodní hladina a současná podlaha bývalého bazénu byla osazena matnými skleněnými tabulemi, které nenápadně odkazují na jeho vlastní historii. Přeměna na dnešní muzejní provoz probíhá teprve od roku 2014 – po předchozím hrozícím chátrání a boji o rekultivaci až do současné rekonstrukce a kulturního využití. Interiér všech těchto referenčních bodů není pro Jetelovou pouhou skořápkou, v níž se vystavuje umění. To vše je základem a východiskem vlastního experimentu Jetelové, která hledá topologii umění.

Topologie umění? Ve fázi, kdy jazyk v současnosti hrozí všude ztrátou jakýchkoli zbytků poetické schopnosti na úkor bujaré politické hyperkorektnosti, působí Jetelové aforismy a otázky jako „Vytěsnění obrazu“, „Zrada neviditelného“, „Kolik tváří má člověk?“ nebo „Je nejistota jedinou jistotou?“ vyloženě příjemně dráždivě. S virtuozitou a důslednou touhou po konstruktivní nejistotě je používá nejen jako verbální korelát svého esteticky jasného, ale vždy vědomě mnohoznačného vizuálního jazyka. Jazyk a jazyčnost, zasazené do širší instalační struktury, jsou pro ni také topologickými faktory. Metaforické referenční body a ozvěny, které vymezují oblasti myšlení.

9

Vizuální jazyk, jak záhadné slovo, používané příliš často, příliš rychle a zdánlivě jasně. I v něm se skrývá mnohem více možností, než nám naznačuje lehkost, s jakou se skloňuje. Mají obrázky ilustrovat jazyk? Působí jako jakýsi vizuální zvyrazňovač chuti, abych tak řekl? Nebo naopak, měl by jazyk „vysvětlit“ obrazy tak, abychom jim rozuměli? Je možné, že jedno nestačí k pochopení druhého? A tudíž: můžeme vůbec rozumět bez obrazů? Tyto otázky jsou neodmyslitelnou součástí uměleckého výzkumu Magdaleny Jetelové. Tázavě je posouvá do krajnosti, a přitom opakovaně nechává jazyk, aby v jejím díle působil imitativně (o vztahu mezi verbálním a vizuálním viz kompakt Jim Elkins/Erna Fiorentini, Visual Worlds, Oxford University Press 2020).

Prostor, prostorovost a vše prostorové nejsou definovány pouze fyzickými rozměry délka x šířka x výška. Především zde lze číst permanentní práci na myšlence rozpuštění hranic – fyzicky v provedených instalacích, intelektuálně v konceptech, které jsou jejich základem. Díla Jetelové fungují jako symbolické a skutečné modely rozpadu hranic v materiálním, geografickém, fyzickém a politickém prostoru. Prostor a jeho obrazy jsou zde opět

perforovány a otevřeny na umělecké metaúrovni prostřednictvím jazykových metafor funkce a významu.

Ať už jde o přírodní, městské, architektonické nebo politické prostory, interiéry nebo exteriéry: Jetelová je všechny chápe jako komplexní pole proměn, které se vzpírá jakékoli omezenosti, překonává ji a chce ji překonat. Stejně jako v jejím *Dialogu s Měsícem* (2018/19), v němž pomocí radioteleskopu a za podpory astrofyziků vysílala na povrch Měsíce zprávy, které se odtamtud odrážely zpět jako ozvěna jejího vlastního hlasu. Odpovědí však není jen ozvěna vlastního hlasu. Souběžně s touto ozvěnou se ozývá šum, který pochází ze záření kosmického pozadí z doby velkého třesku. Umělecký akt dává vzniknout aktuální časové koláži původu a současnosti.

Prostory se tak stávají vzorky neměřitelného. V tomto slově, alespoň v němčině, se rovným dílem snoubí nepochopitelné a konkrétní, bezbřehé a neohrazené. Na jedné straně je to tedy představa nekonečna, pole, které v zásadě nelze vymezit měřitelnými údaji. Současně se však objevuje myšlenka jejího protipólu, měřitelnosti. Protože neměřitelné není měřitelné, stává se jeho opak, tj. měřitelnost (jako jediný nám dostupný prostředek orientace), východiskem pro nekonečno z diskurzivního pojmu porozumění. Nebo jednodušeji: neměřitelnost definuje nekonečno.

10

Jetelová používá nehmotné kvality jako svůj skutečný a podstatný „materiál“: pomocí světla, laseru, času se nehmotné zhušťuje do hmatatelného a naopak, prostorové může být sublimováno do mentálního. Magdalena Jetelová vždy chápala podobné rozpory, které nakonec nejsou ničím jiným než projevem ztuhlého myšlení, jako výzvu k probuzení. V tomto ohledu její laserové poselství *Essential is no longer visible* bylo a je mnohem víc než jen uměleckou reflexí Paula Virilia. Především je to však nápadný umělecký podpis: Její vlastní umělecké vyjádření jako přihlášení k celé autonomní práci.

Její liberecký projekt tedy není jen výstavou v prostoru, ale spíše myšlenkou prostoru jako jedné z nekonečných uměleckých forem možností, které přesahují pouze materiálně pojaté topologie. V zrcadlové krajině na podlaze libereckých lázní a jejím prostřednictvím vznikají nehmotné, dynamické obrazy, které opakovaně ztrácejí odkaz na předměty nebo jevy, které je vyvolávají, aby jej znovu našly. Celou scénérií prochází neviditelný referenční systém, podobný téměř nekonečně představitelným liniím mezi body, které je třeba propojit v mobilním navigačním zařízení pro identifikaci míst, cest a cílů. Magdalena Jetelová se v něm pohybuje intuitivně a zároveň účelně. Souřadnice, které zpochybňuje, oscilují mezi prostorem jako poetickou entitou (srov. Gaston Bachelard, *Poetika prostoru*), všemi imaginárními a myslitelnými souvislostmi (Daniel Kehlmann, *Vyměřování světa*) nebo intuitivně

narýsovanými liniemi, jako jsou linie fotbalisty k brance před ním. Poezie, matematická přesnost a situační intuice jsou v tomto celkovém uměleckém návrhu skutečnými faktory zpochybňování světa.

Umění Jetelové je tak teoretickým a zároveň vysoce estetickým modelem rozpuštění hranic. Otázka hranice, kterou se autorka vždy zabývala, nesměřuje pouze k překonání hranic v jejích úvahách, ale je ještě něčím víc: abstraktním, ale konkrétním experimentem jejich rozpuštění a rozmělnění v našem konvenčním myšlení. Dokonce i tam, kde jsou geologické hranice vyznačeny a zviditelněny, jako v jejím projektu *Island* (1992) nebo v *Pacific Ring of Fire* (2018/19), je to právě jejich dynamizace, která je vyjádřena silněji než strnulost a neměnnost hranice samotné.

V Liberci si prostor a sen podávají ruce v mnohonásobných zrcadlových obrazech – jako ozvěna reality světa i světa vnímání a představivosti. O tomto (snovém) prostoru zde můžeme dále snít jako o konkrétní utopii.

Thomas Elsen. *PhD dějiny umění, filozofie a teologie na univerzitě v Bonnu; DAAD-Fellowship na Kunsthistorisches Institut ve Florenci – Institut Maxe Plancka; kurátorské pozice v Kolíně nad Rýnem, Chemnitzu, Augsburgu; od 90. let pořádá mezinárodní výstavy. Působí v H2 – Zentrum für Gegenwartskunst im Glaspalast v Augsburgu, Německo.*

11